

INTERDISCIPLINÁRNE SYMPÓZIUM K 275. VÝROČIU NARODENIA LOMONOSOVA

V dňoch 13.—14. novembra 1986 usporiadal Ústav historických vied SAV v Domove vedeckých pracovníkov SAV v Smoleniciach interdisciplinárnu vedeckú konferenciu venovanú 275. výročiu narodenia veľkého ruského vedca M. V. Lomonosova.

Úvodný príhovor o aktuálnosti Lomonosovho odkazu a to ako giganta vedy, obhajcu ľudu a priekopníka pravdy predniesol člen Predsedníctva SAV a podpredseda SAV akademik O. B e n d a, ktorý zároveň privítal delegáciu AV ZSSR vedenú akademikom sekretárom AV ZSSR V. A. Kirillinom. Akademik Kirillin predniesol krátky pozdrav a vysoko ocenil význam interdisciplinárnej konferencie, ktorá podáva komplexný obraz a prínos M. V. Lomonosova pre rozvoj vedy a vedeckého poznania, a to nielen v oblasti ruskej vedy, ale ako vrcholný zjav ruského osvietenstva pre celoeurópsku a svetovú vedu.

Hlavný referát *M. V. Lomonosov a súčasnosť* predniesol člen korešpondent ČSAV a SAV S. C a m b e l (Ústav historických vied). V krátkosti načrtol Lomonosovov životopis, sociálno-politické pomery obdobia, v ktorých Lomonosov vyrastal a pracoval, ako aj jeho prínos pre rozvoj mnohých vedných odborov. Lomonosov nechápal vedu len ako teoretickú činnosť, ale chápal ju v širších sociálnych súvislostiach. Preto veľkú pozornosť venuje praktickej aplikácii vedných poznatkov. Aj keď sa snaží rozvíjať ruskú vedu na základe domácich zdrojov, stále má na zreteli jej vzťah ale aj účasť na rozvoji svetovej kultúry.

Po hlavnom referáte nasledovala séria koreferátov, v ktorých sa posudzovalo celé široké spektrum vedeckej, organizačnej, pedagogickej, výskumnej činnosti tohto polyhistora svetovej vedy.

Rozoberal sa Lomonosov prínos ako zakladateľa fyzikálnej chémie, ktorý na základe presnej kvantitatívnej analýzy už r. 1756 experimentálne potvrdzuje zákon zachovania hmoty — akademik V. K e l l ö (Centrum chemického výskumu SAV), ako aj jeho veľká zásluha o chémiu skla a štúdium jeho vlastností — farebné sklo, porcelán, optické sklo, sklárska mozaika. V tejto oblasti venoval Lomonosov veľkú pozornosť mechanizácii práce (vodný pohon), ako na to poukázal Ing. I . P r o k s, DrSc (Ústav anorganickej chémie SAV).

Veľké zásluhy má M. V. Lomonosov v oblasti geológie a geografie. Geológiu chápe ako historickú vedu, ktorá skúma genézu geologických objektov, pričom vychádza z princípů aktualizmu (akademik M. M a h e Ľ, Geologický ústav Dionýza Štúra). Podobne aj v geografii je pre Lomonosova zmena základom vysvetľovania geografických špecifik [fyzická geografia, ekonomická geografia, kartografia], ako zdôraznil doc. RNDr. J. K v i t k o v i č, DrSc. (Geografický ústav SAV).

Vo fyzikálnej oblasti venoval M. V. Lomonosov pozornosť problémom tepla, elektrického javom, optike, konštrukcii optických prístrojov (ďalekohľady), fotometrii, gravimetrii atď. Bol stúpencom Koperníkovho učenia (RNDr. O. P ö s s, CSc., Ústav historických vied SAV).

Prístup Lomonosova k materiálnemu svetu bol determinovaný jeho filozofickými názormi, kde stál na pozíciách mechanického materializmu. V oblasti ontológie vychádzal z idey korpuskulárnej štruktúry materiálneho sveta, na

základe ktorej sa snažil pochopiť vlastností materiálnych objektov, zdôrazňujúc pritom princíp materiálnej jednoty sveta (člen korešpondent J. Bodnár, Ústav filozofie a sociológie SAV). V gnozeologickej a metodologickej rovine poukazoval na nevyhnutnosť filozofie pre prírodovedecké poznanie. Zdôrazňuje potrebu nového nescholastického myslenia založeného na jednote teoretického a empirického (prof. PhDr. M. Zigo, CSc., Filozofická fakulta UK).

Veľký je prínos M. V. Lomonosova v oblasti jazykovedy a literárnej vedy. V jazykovede venoval pozornosť problémom štylistiky, rétoriky, gramatiky, ako aj problémom a klasifikácií slovanských jazykov. Jazyk považoval za dôležitý nástroj vedy a vedeckého poznania (prof. PhDr. R. Krajčovič, DrSc., Filozofická fakulta UK). Výsledky jazykovedných výskumov aplikuje v literárnej tvorbe. Píše rôzne básne, ódy, v ktorých akcentuje ľudskú dôstojnosť, lásku k vlasti atď. V teórii sa venuje ruskej literatúre, poetike a teórii štýlov (PhDr. O. Kováčičová, CSc., Filozofická fakulta UK).

Tvorba M. V. Lomonosova nebola známa len v hraniciach bývalého Ruska. Jeho názory a idey prenikali ďaleko za hranice jeho rodnej krajiny. Značne ovplyvňovali aj vtedajšie myslenie na Slovensku — Šafárik, Kollár, Štúr (PhDr. O. Panovova, CSc., Literárnovedný ústav SAV). V 18. stor. boli práce M. V. Lomonosova široko známe aj v českých krajinách, a to najmä prostredníctvom francúzskych a nemeckých prekladov. Existujúce časopisy prinášali správy o jeho experimentoch, mnohí vedci pracujúci v našich krajinách sa odvolávali na jeho práce (doc. PhDr. J. Haubelt, CSc., Filozofická fakulta UK, Praha).

O širšie zaradenie M. V. Lomonosova do kontextu vývoja vtedajšieho Ruska — priemysel, poľnohospodárstvo, zahraničný obchod, moreplavba atď. sa pokúsil PhDr. A. Venárius, (Ústav historických vied SAV).

M. V. Lomonosov patril i medzi významných historikov svojej doby. Šestina jeho diela je venovaná dejinám a príbuzným spoločenským vedám. História skúma ako proces. Prostredníctvom objasňovania minulosti národa sa snažil pozdvihnúť ruské národné povedomie (PhDr. K. Kučerová, CSc., Ústav historických vied SAV).

S menom Lomonosova je úzko späté i založenie prvej univerzity v Rusku — Moskva 1755, ktorá mala filozofickú, lekársku a právnickú fakultu. Bol to výsledok jeho obrovskej vedeckej a organizačnej činnosti (PhDr. V. Matula, DrSc. Ústav historických vied SAV).

Veľkú pozornosť venoval tento génius ruskej vedy národohospodárskym a ekonomickým otázkam — poľnohospodárstvo, priemysel a obchod (anketa, Ruský hospodársky atlas, Hospodársky slovník ruských produktov, demografia, zdravotníctvo, štatisticko-ekonomické štúdie atď.) ako to vyzdvihol Ing. M. Petráš, CSc., (Slovenské poľnohospodárske múzeum). Podieľal sa na formovaní slavistiky v Rusku. Zaoberal sa dejinami slovanských národov, skúma problém národa pred vznikom štátnych útvarov, venuje sa otázkam slovenskej vzájomnosti (PhDr. T. Ivantýšynová, CSc., Ústav historických vied SAV).

Na záver semináru PhDr. D. Kodajová, (Ústav historických vied SAV) uviedla prehľad sovietskej a československej bibliografie k M. V. Lomonosovovi.

Záver interdisciplinárnej vedeckej konferencie urobil riaditeľ Ústavu historických vied SAV člen korešpondent S. Cambel. Konferenciu hodnotil ako spoločensko-politický čin, ktorá v rámci Mesiaca ČSSP aktualizovala a znova demonštrovala náš vzťah a priateľstvo k Sovietskemu zväzu a umožnila zá-

roveň komplexný pohľad na M. V. Lomonosova ako velikána nielen ruskej, ale svetovej vedy.

Konferencia znova potvrdila, že interdisciplinárny prístup nenapomáha len komplexnejšiemu posúdeniu nastolených problémov, ale, a to považujeme za veľmi dôležitú črtu súčasnej etapy vývinu vedeckého poznania, prehlbuje tvorivú spoluprácu medzi jednotlivými vednými disciplínami a vedeckými inštitúciami.

Ján Dubnička